

ISSN 2223-3822

Kosytsia, Ia. (2015). Priority areas of social and economic land-use efficiency increasing [Priorityetni napriamy pidvyshchennia sotsialno-ekonomichnoi efektyvnosti zemlekorystuvannia]. *Socio-Economic Problems and the State* [online]. 13 (2), p. 192-200. [Accessed November 30, 2015]. Available from: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2015/15kyoeez.pdf>

Пріоритетні напрями підвищення соціально-економічної ефективності землекористування

Ярослав Косиця

Полтавська державна аграрна академія,
вул. Сковороди, 1/3, м. Полтава, 36003, Україна
аспірант
e-mail: kositsa_jaroslav@mail.ru

Article history:

Received: September, 2015

1st Revision: September, 2015

Accepted: October, 2015

JEL classification:

Q15

Q24

UDC:

330.131.5

316

Abstract: У статті здійснено дослідження напрямів підвищення соціально-економічної ефективності використання земельних ресурсів сільськогосподарських підприємств та визначено проблеми збереження родючості ґрунтів, раціоналізації та екологізації аграрного землекористування. Проаналізовано та зроблено висновки щодо розподілу площ сільськогосподарських угідь за вмістом гумусу. Дано оцінку нормативно-правовій базі, що регулює раціональне використання та охорону земель. Досліджено важелі економічного регулювання земельних відносин, визначено неефективність грошової оцінки земельних ресурсів у землекористуванні. Проаналізовано досвід іноземних країн у визначенні економічної оцінки вирощування зернових культур та запропоновано на основі аналізу застосовувати підхід щодо визначення грошової оцінки земель та відповідно нарахування орендної плати із застосуванням балу бонітування, який відображає реальну картину зміни якості ґрунту. Обґрунтовано доцільність застосування такого підходу до визначення витрат виробництва, що в свою чергу мало б знайти відображення у структурі виробничої собівартості.

Keywords: землекористування, агроландшафт, земельні ресурси, раціоналізація, екологізація, агроформування, орендна плата, виробнича собівартість

Косиця Я. Пріоритетні напрями підвищення соціально-економічної ефективності землекористування [Електронний ресурс] / Ярослав Косиця // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2015. — Вип. 2 (13). — С. 192-200. — Режим доступу до журн.: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2015/15kyoeez.pdf>.

This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license.

1. Постановки проблеми

Перехід до ринкових відносин, впровадження приватної власності на землю змінили усталені умови ведення землекористування. Оновлення економіки землегосподарювання, раціональне використання та охорона земельних ресурсів, відтворення продуктивного потенціалу сільськогосподарських земель не відбулося за період земельної реформи незалежної України. Загострення екологічних, економічних та соціальних проблем функціонування сільськогосподарських підприємств потребують вирішення питань економічної та екологічної ефективності використання земельних ресурсів. Як свідчить досвід світового розвитку економіко-екологічна проблема у поєднанні з раціональним використанням й охороною сільськогосподарських земель є однією з найважливіших у процесі переходу до сталого розвитку агросфери. Раціональне використання й охорона природних, в тому числі і земельних ресурсів – важлива соціально-економічна проблема. На сучасному етапі реформування земельних відносин основною проблемою є не забезпеченість земельними ресурсами, а їх ефективне використання. Оптимізація використання й охорони земель сільськогосподарського призначення належить до найголовніших завдань сучасного землеустрою.

2. Аналіз останніх досліджень та публікацій

Вагомий внесок у розробку наукового обґрунтування сталого розвитку, ефективного, екологічнобезпечного використання та охорони земельних ресурсів зробили: А.С. Даниленко, Д.С. Добряк, С.М. Кваша, А.М. Третяк, О.В. Ходаківська та інші.

Проблеми, що стосуються відтворення ресурсного потенціалу та ефективного використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах, питання економічної та грошової оцінки земель досліджувало широке коло науковців, серед яких В.Я. Амбросов, В.Г. Андрійчук, В.В. Горлачук, А.Г. Мартин, П.Т. Саблук, В.М. Трегобчук, І.О. Шийко, В.Й. Шиян, Д. Шпаар та інші.

3. Постановка завдання

Незважаючи на значні наукові здобутки вчених щодо розвитку земельних відносин, ефективності використання земельних ресурсів як основного засобу виробництва в ринкових умовах господарювання, проблема запровадження екологічнобезпечного землекористування потребує більш ґрунтовних досліджень. Потребує подальшого поглиблення й обґрунтування методичних засад розвитку земельних відносин з урахуванням екологічних напрямів розвитку; вивчення закономірностей, тенденції та особливості розвитку земельних відносин в Україні та співставлення з іншими країнами світу; обґрунтування пріоритетних заходів щодо екологічнобезпечного використання земель, відтворення їх продуктивного потенціалу.

4. Виклад основного матеріалу

На нинішньому етапі земельної реформи різко постало питання формування екологічно стійких землеволодінь та землекористувань і на їх основі – створення високопродуктивних агроландшафтів. Необхідно здійснити їх територіальну організацію шляхом землеустрою нових агроформувань, що забезпечить їхню саморегуляцію з мінімальними затратами енергії і ресурсів, підвищить стійкість до деградаційних процесів. Основна стратегічна мета формування агроландшафту – підвищення екологічної стійкості природного об'єкта за умов достатньо високої продуктивності земель [1, с. 29].

Земля є одним з основних природних ресурсів країни й найважливішим фактором економічного росту нарівні із трудовими ресурсами, капіталом і науково-технічним прогресом. Основною умовою збільшення внеску земельних активів в економічний ріст і сталий розвиток країни є застосування методів регулювання розвитку землекористування, спрямованих на збільшення національного багатства й добробуту суспільства з одночасним збереженням екологічного потенціалу [2, с. 25-26].

Поставлене перед земельною реформою основне завдання – радикально змінити ставлення до землі як до національного багатства шляхом розширення спектра форм власності, залучення до виробництва нових власників, зацікавлених і спроможних ефективно, раціонально, по-господарськи й екологічнобезпечно використовувати сільськогосподарські земельні ресурси – фактично не розв'язано [3, с. 5].

Останнім часом людство усвідомило необхідність цілеспрямованої екологізації суспільного виробництва, очевидною метою якої є досягнення максимальної вигоди з мінімальними економічними наслідками або за відсутністю таких взагалі [4]. Всім відоме твердження, що без екологізації економіки неможливо забезпечити сталий розвиток і національну екологічну безпеку будь-якої країни. Еколого-

економічна безпека – це такий стан економіки та її базового природно-ресурсного потенціалу, для якого є сумісним характеристики економічної та екологічної безпеки [5].

На сьогодні в результаті недбалого господарювання в значній мірі порушено екологічний стан сільськогосподарських земель, продовжує збільшуватися відсоток земель, підданих водній та вітровим ерозіям, дегуміфікації, руйнуванню структури ґрунту. Через погіршення якості ґрунтів продуктивність сільськогосподарських угідь залишається низькою, землевласники та землекористувачі ведуть виснажливе землеробство, а заходи щодо охорони земель фактично не проводяться.

Процеси ерозії ґрунтів посилюються внаслідок нераціонального господарювання на землі, викликано екстенсивним землеробством, застосуванням застарілих агротехнологій, виснажливим використанням сільськогосподарських угідь, порушеннях сівозмін, незбалансованістю й відсутністю внесення органічних і мінеральних добрив, призупиненням протиерозійних заходів тощо [6, с. 26].

На думку М.С. Головатюка, головним завданням сучасної державної політики у сфері аграрного землекористування є забезпечення раціонального використання та охорони продуктивних земель на основі екологізації й захисту землі як складової частини навколишнього природного середовища, збереження, примноження та відтворення її продуктивної сили як аграрного ресурсу [3, с. 6].

Наслідком високої сільськогосподарської освоєності земельного фонду, посилення рівня деградації земель є низький рівень їх продуктивності. В європейських країнах, де ґрунти за якістю не кращі за українські, урожайність основних сільськогосподарських культур у два – чотири рази вища, ніж в Україні і стабільна по роках, що свідчить про належну культуру землеробства, дотримання технологічних та екологічних вимог землеробства. Виробництво валової продукції сільського господарства з розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь в Україні останніми роками становило в середньому 270 євро, тоді як у країнах-членах ЄС – понад 2 тис. євро [7, с. 19].

На нашу думку до одних із першочергових завдань державної політики у сфері аграрного землекористування має бути посилення контролю над забезпеченням раціонального використання та охорони земель на основі його екологізації, захисту ґрунтів від деградації, збереження та відтворення їх родючості.

Поліпшення екологічної ситуації вбачається у зниженні питомої ваги орних земель і відповідно у збільшенні площі кормових угідь, лісових насаджень, тобто екологостабілізуючих угідь, екосистеми яких функціонують за природними аналогами з мінімізованим антропогенним навантаженням і впливом [8, с. 32].

За визначенням Д.С. Добряка, землекористування, у процесі якого вирішуються правові, соціально-економічні та екологічні завдання, є реальним механізмом наведення ладу у використанні землі, регулюванні земельних відносин [9, с. 22].

Раціональність природокористування характеризується структурою використання території, якістю екологічного потенціалу землі. Для оцінки впливу якісного складу угідь на екологічну стабільність території необхідно розраховувати коефіцієнти екологічної стабільності території та впливу угідь на навколишні землі [10, с. 22].

Збереження родючості ґрунтів, раціоналізація й екологізація аграрного землекористування, охорона земель – це складна системна проблема, яка стосується продовольчої, економічної, екологічної і в цілому національної безпеки України.

На думку Б.М. Данилишина, у вирішенні проблеми екологізації землекористування в сільському господарстві першорядним завданням є оптимізація землеробства шляхом трансформації і впорядкування угідь, раціонального землеустрою, розширення застосування агрохімічних засобів, без яких освоєння ґрунтозахисних заходів неможливе [11, с. 256].

Стратегічним завданням державної політики у сфері аграрного землекористування є забезпечення раціонального використання й охорони земель на основі його екологізації, захисту ґрунтів від деградації, збереження та відтворення їхньої родючості. На думку М.М. Федорова, найважливішими напрямками реалізації такої політики є: оптимізація сільськогосподарського користування шляхом виведення з інтенсивного обробітку малопродуктивних і деградованих земель, удосконалення структури сільськогосподарських угідь та посівів; удосконалення земельних відносин в аграрній сфері; активізація державної підтримки заходів, спрямованих на охорону земель і відтворення родючості ґрунтів [12, с. 57].

До основних показників, що визначають рівень родючості ґрунту, належить гумус. Він відіграє важливу роль у формуванні протиерозійної стійкості ґрунту, є обов'язковою умовою відтворення та підвищення його родючості й головним джерелом азоту, фосфору й калію. Протягом останніх 20 років середньозважений вміст гумусу у ґрунтах зменшився на 0,5 % щорічні його втрати становлять 0,5-0,6 т/га [13, с. 24].

На рис. 1 зображені результати восьмого туру агрохімічного обстеження, на якому виявлено, що низький та дуже низький вміст гумусу зафіксовано у 16 % обстежених площ [13, с. 24].

Значна частина орних земель зазнає згубного впливу водної та вітрової ерозії, з року в рік зростає кількість еродованих площ. В Україні водної ерозії зазнають понад 13 млн га сільськогосподарських

угідь, із них майже 11 млн. га орні землі. Розвиток ерозійних процесів в Україні щорічно поширюється на 80-90 тис. га та супроводжується втратами гумусу (близько 11 млн т), азоту (0,5 млн т), фосфору (0,4 млн т) та калію (0,7 млн т) [13, с. 25]. За дослідженнями вчених, щорічні втрати гумусу через мінералізацію та ерозію ґрунтів становлять 32-33 млн т, що еквівалентно 320-330 млн т органічних добрив, що призводить до щорічного недоотримання сільськогосподарської продукції – близько 3 млн т умовного зерна [14, с. 3].

Аналізуючи ефективність використання орних земель можна констатувати, що на сьогоднішній день питання ефективності використання сільськогосподарських земель є досить актуальним, адже, на нашу думку, значна розораність сільськогосподарських угідь, уведення з року в рік ґрунторуйнівних та ґрунтовиснажливих культур у сівозміни, зменшення кількості працівників у сільськогосподарських підприємствах не може позитивно впливати на продуктивність земель.

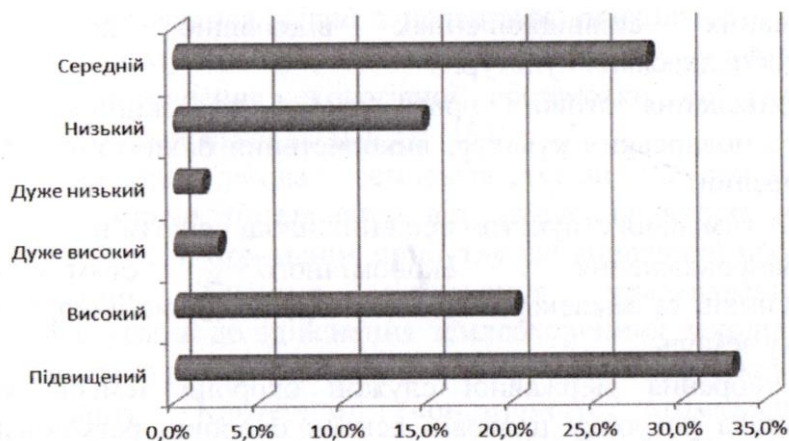

Рис. 1. Розподіл площ сільськогосподарських угідь України за вмістом гумусу. За результатами VIII туру агрохімічного обстеження

Джерело: Ходаківська О.В. Екологізація сільськогосподарських земель: сучасний вимір та перспективи розвитку / О.В. Ходаківська, Економіка АПК. – 2011. – С. 23-29.

Застосування традиційних підходів до використання земельних ресурсів, які в свою чергу спричинили порушення екологічної рівноваги в регіональних системах землекористування, ускладнюють процес проведення земельної реформи, через поглиблення суперечностей між використанням і охороною земель, загостренням економічних та екологічних суперечностей, пов'язаних з виконанням власниками землі ґрунтозахисних заходів та їх фінансуванням. Тому для вирішення вищевказаних питань щодо раціонального використання та охорони земель на загальнодержавному рівні Верховна Рада України прийняла 21.01.2001 р. Закон України «Про загальнодержавну програму формування національної екомережі України на 2000-2015 роки», а в 24.06.2004 р. – Закон України «Про екологічну мережу України». Національній екологічній мережі відводиться багатогранна роль – сприяти збереженню ландшафтного різноманіття, забезпеченню стійкості біоценозів. Проте через недосконалість чинного нормативно-правового забезпечення не створюються необхідні умови для реалізації землеохоронних програм.

Ми вважаємо, що питання щодо збереження земельно-ресурсного потенціалу має загальнодержавний характер, але практичні заходи, які б сприяли їх розв'язанню залежать головним чином від регіонів, тому що фактори, які впливають на особливості землекористування на регіональному, локальному рівнях за різних фізико-географічних, економічних та екологічних умов, характеризуються своєю специфікою.

У ринкових умовах зниження якості земельної ділянки однаковою мірою негативно позначається як на землекористувачах, так і на землевласниках а, отже, обидва недоотримують економічну вигоду від вирощеної продукції на цій ділянці. Система заохочення землевласників та землекористувачів до здійснення землеохоронних заходів повинна включати заходи як прямого, так і побічного економічного стимулювання. Вважаємо, що оптимальним шляхом економічного стимулювання є підвищення родючості землі відносно її базового рівня. Це в свою чергу потребує для кожної земельної ділянки агрохімічних паспортів чи сертифікатів якості ґрунтового покриву, які разом із сертифікатами на право власності могли б стати базовими кадастровими документами для здійснення будь-яких операцій з обігу земель.

Економічний механізм стимулювання раціонального екологічнобезпечного землекористування повинен передбачати систему грошових стягнень за порушення якості земельних ресурсів, невиконання екологічних вимог та нормативних обмежень під час використання земель та через невпровадження необхідних заходів з охорони земель. Це має реалізовуватися за рахунок уведення штрафних санкцій,

розмір яких повинен установлюватися з урахуванням цінності земельної ділянки та перевищення величини екологічного збитку, завданого навколишньому природному середовищу, над платою за забруднення.

Для поліпшення ефективності землекористування потрібно запроваджувати оптимізацію структури посівних площ з урахуванням протиерозійних заходів, зважаючи на екологічні чинники й вимоги екологічної безпеки господарювання.

На думку М.С. Богіри, використання економічних критеріїв в екології має бути направлене на реалізацію головного принципу: не максимізація прибутків підприємств або держави, а досягнення стійкого розвитку за рахунок збалансованого природокористування, щоб розвиток матеріального виробництва в будь-якому регіоні забезпечував стійкість екосистем [15, с. 149].

Вирішення питань раціонального використання земель є основою підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва. Тож вирішення економічних та екологічних проблем у сільському господарстві необхідно розглядати через екологобезпечне використання земель, яке має базуватися на екологічно збалансованому підході до використання природних ресурсів, що дає змогу забезпечити відновлення родючості ґрунтів, підвищити продуктивність сільськогосподарських угідь.

Для оцінки якості ґрунтів застосовують дані бонітування. Бонітування ґрунтів є науковою основою раціонального й високоефективного використання земельних ресурсів, що зумовлене підвищенням родючості ґрунтів й урожайності сільськогосподарських культур. Матеріали ґрунтових обстежень та бонітування використовують для оцінки земель. Даючи загальну оцінку землі основними показниками економічної оцінки вважають: вартість валової продукції, окупність витрат, диференціальний дохід; даючи часткову оцінку – урожайність, окупність витрат, диференціальний дохід [16, с. 251].

Важливим важелем економічного регулювання земельних відносин є грошова оцінка земель, яка належить до провідних регуляторів земельних відносин [16, с. 119]. В основу визначення грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення покладено рентний дохід, який створюється під час виробництва зернових культур і визначається за даними економічної оцінки земель. Гостро постала одна з наукових проблем – удосконалення грошової оцінки земельних ресурсів у землекористуванні. Причиною цього є те, що методичні засади грошової оцінки, закладені в 1995 р., ґрунтуються на даних прийнятих в Українській РСР 1988р., які не відповідають нинішнім соціально-економічним і господарським умовам [17, с. 6].

Досліджуючи пріоритетні напрями підвищення ефективності виробництва окремих видів продукції рослинництва в окремих господарствах, ми встановили, що, згідно з діючою методикою визначення виробничої собівартості продукції рослинництва, під час включення плати за оренду земельних часток (паїв) якість землі не враховується.

Досліджено порядок економічної оцінки вирощування зернових культур за методикою доктора сільськогосподарських наук, професора, іноземного члена РАСГН Дітера Шпаара, який проводив розрахунки виручки і витрат на виробництві озимої пшениці з трьома ступенями інтенсивності у Федеральній землі Тюрінгія Східної Німеччини (табл. 1) [18 с. 501-509].

Згідно з дослідженнями Дітера Шпаара, «для сумарної економічної оцінки виробництва конкретної культури можна використовувати рентабельність (окупність) використання виробничих факторів (земля, капітал, праця). Визначити рівень цього показника можна шляхом зіставлення виручки, отриманої в результаті реалізації продукції з кожного гектара, і затрат на виробничі фактори в місцевих умовах (орендна плата за землю, відсотки за використання капіталу, оплата праці)» [18, с. 505].

З погляду напрямку нашого дослідження особливий інтерес викликає включення до складу витрат на виробництво озимої пшениці витрат на оренду землі. Для цього у Федеральній землі Тюрінгія Східної Німеччини застосовують бал бонітування ґрунту, який множать на його вартість (2,55 євро/ ббг).

Згідно з методикою, що застосовується у Федеральній землі Тюрінгія Східної Німеччини, із збільшенням балу бонітування ґрунту від 35 до 55 орендні платежі збільшуються з 89,0 до 140,0 євро/га. Із підвищенням балу бонітування ґрунту як показника якості землі орендні платежі збільшуються.

В сільськогосподарських підприємствах України склад витрат, які включаються до виробничої собівартості продукції (робіт, послуг), визначається Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. (з подальшими змінами і доповненнями) [19]. Згідно П(С)БО 16 «Витрати», пункт 14, до складу інших прямих витрат включаються всі інші виробничі витрати, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат, зокрема плата за оренду земельних і майнових паїв [19].

Більшість підприємств, що здійснюють свою сільськогосподарську діяльність на орендованих землях для визначення орендної плати за земельні частки (паї) застосовують вищевказану нормативно-правову базу. Районні управління Держкомземів згідно з обліковими даними, на початок кожного року за формою 6-зем видають довідку про землекористування господарства та про грошову оцінку земель сільськогосподарського призначення.

Таблиця 1. Показники виручки і витрат на виробництво озимої пшениці з трьома ступенями інтенсивності (рівнях урожайності) на Федеральній землі Тюрінгія Східної Німеччини

Показник		Рівень урожайності, ц/га		
		55	70	85
Реалізована продукція	Товарна продукція			
	Ціна реалізації, євро/ц	11,0	11,0	11,0
	Кількість, ц/га	53,9	69,1	84,3
	Виручка, євро/ц	592	758	925
	Внутрішньогосподарське використання			
	Насіннєвий матеріал, ціна, євро/ц	11,0	11,0	11,0
	Кількість, ц/га	1,1	0,9	0,7
	Внутрішньогосподарське використання, євро/га	12,0	10,0	8,0
	Всього реалізовано і використано, ц/га	55,0	70,0	85,0
	Сума виручки, євро/га	604,0	768,0	933,0
	Премії (державні дотації), євро/га	386,0	386,0	386,0
Сума виручки з дотаціями, євро/га	990,0	1154,0	1319,0	
Прямі витрати	Насіннєвий матеріал, євро/га	56,0	56,0	55,0
	Добрива, євро/га	89,0	223,0	138,0
	Засоби захисту рослин, євро/га	100,0	137,0	151,0
	Очистка зерна та інші витрати, євро/га	21,0	26,0	32,0
	Сума прямих витрат, євро/га	267,0	333,0	375,0
Витрати на проведення агротехнічних заходів	Утримання машин, євро/га	79,0	84,0	89,0
	Пально-мастильні матеріали, л/га	89,0	95,0	110,0
	Пально-мастильні матеріали, євро/га	46,0	49,0	52,0
	Вартість машин, євро/га	1074,0	1143,0	1199,0
	Кількість тракторних потужностей, кВт/га	0,52	0,57	0,62
	Амортизація машин, євро/га	96,0	102,0	107,0
	Потреба у робочій силі, люд.-год./га	8,4	9,0	9,5
	Витрати робочої сили, євро/га	97,0	104,0	110,0
	Сума витрат на проведення агротехнічних заходів, євро/га	318,0	340,0	358,0
	Частка керівництва і управління (40%) у витратах на проведення агротехнічних заходів, євро/га	39,0	42,0	44,0
Сума, включаючи витрати на керівництво і управління, євро/га	357,0	382,0	402,0	
Витрати на оренду землі	Бали бонітування ґрунту	35	45	55
	Орендні платежі (2,55 євро/ббг), євро/га	89,0	115,0	140,0
Інші витрати	Сума, євро/га	56,0	56,0	56,0
Сума витрат	Сума, євро/га	769,0	885,0	973,0
Реалізована продукція – витрати = внесок у результат економічної діяльності підприємства, євро/га		221,0	269,0	346,0
Реалізована продукція – змінні витрати = внесок у покриття постійних витрат, євро/га		598,0	689,0	804,0
Прибуток, євро/га		446,0	530,0	640,0

Враховуючи зміни у технології вирощування сільськогосподарських культур, можливості господарства у її дотриманні, можливо припустити, що із початком земельної реформи та проведенням паювання земель колишніх колгоспів протягом 14 років якість ґрунту варіювала, змінювалась. Тобто грошова оцінка 1 га орних земель мала б змінюватися не тільки з причин індексації, а й з урахуванням зміни якості ґрунту, що в свою чергу знайшло б відображення у структурі виробничої собівартості.

5. Висновки та перспективи досліджень в даному напрямку

Відтворення родючості ґрунтів мало і продовжує мати особливе значення у підвищенні соціально-економічної ефективності землекористування. Екологічнобезпечне використання земель має базуватися на екологічно збалансованому підході до використання природних ресурсів, що дасть змогу забезпечити відновлення родючості ґрунтів. Аналіз досвіду використання земельних ресурсів у європейських країнах

показав, що при визначенні виробничої собівартості продукції рослинництва, під час формування орендних платежів за земельні частки (паї) якість землі не враховується. Це негативно відображається на відносинах між орендодавцями та орендарями, оскільки необхідно при формуванні «ціни» за оренду землі слід включати бал бонітування ґрунту як показника якості землі. Це могло б стимулювати орендодавців та орендарів проводити заходи, які б ґрунтувалися на застосуванні збалансованого, екологобезпечного підходу до використання природних ресурсів. Як приклад, при визначенні економічної оцінки вирощування зернових культур на окремих підприємствах можна застосовувати методику Д. Шпаара. Тому, вважаємо за доцільне, проводити дослідження у напрямках вдосконалення системи побудови високопродуктивних агроландшафтів шляхом пошуку нових оптимальних гібридних форм агроформувань, які б відповідали умовам сьогодення та мали високу здатність до пристосування у нестійкому середовищі.

Author details (in Russian)

Приоритетные направления повышения социально-экономической эффективности использования земель

Ярослав Косица

Полтавская государственная аграрная академия

Аннотация. В статье проведено исследование направлений повышения социально-экономической эффективности использования земельных ресурсов сельскохозяйственных предприятий и определены проблемы сохранения плодородия почв, рационализации и экологизации аграрного землепользования. Проанализированы и сделаны выводы относительно распределения площадей сельскохозяйственных угодий по содержанию гумуса. Дана оценка нормативно-правовой базе, регулирующей рациональное использование и охрану земель. Исследованы рычаги экономического регулирования земельных отношений, определена неэффективность денежной оценки земельных ресурсов в землепользовании. Проанализирован опыт зарубежных стран в определении экономической оценки выращивания зерновых культур и предложено на основании анализа применять подход определения денежной оценки земель и соответственно начисления арендной платы с применением балла бонитировки почв, который отражает реальную картину изменения качества почвы. Обоснована целесообразность применения такого подхода к определению затрат производства, что в свою очередь должно найти отражение в структуре производственной себестоимости.

Ключевые слова: землепользование, агроландшафт, земельные ресурсы, рационализация, экологизация, агроформирования, арендная плата, производственная себестоимость.

Author details (in English)

Priority areas of social and economic land-use efficiency increasing

Yaroslav Kosytsia

Poltava state agrarian academy,

1/3, Skovorody str., 36003, Poltava, Ukraine

PhD student

e-mail: kositsa_jaroslav@mail.ru

Abstract. The article studies the ways of social and economic efficiency increasing of the agricultural enterprises land resources usage and defines the problems of soil fertility conservation, rationalization and environmentalization of agricultural land-use. The analysis had been conducted and conclusion arrived regarding the agricultural areas distribution according the humus level. The rules and regulations that control the use and protection of land have been estimated. The controls of land matters economic adjustment had been investigated, and the ineffectiveness of the monetary value of land resources in the land-use had been defined. The experience of foreign countries in determining of economic evaluation of the cereal crops growing had been investigated and on the grounds of the analysis the approach how to determine monetary value of lands and rental charges using the appraisal score which reflects the real situation of soil quality changes had been suggested. The applicability of such approach to the determination of the enterprise expenses had been proved, which would have been reflected in the structure of production costs.

Keywords: land-use, cultivated land, land resources, rationalization, environmentalization, agricultural enterprises, rental charges, production costs.

Appendix A. Supplementary material

Supplementary data associated with this article can be found, in the online version, at <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2015/15kyoeez.pdf>

Citation information

Kosytsia, Ia. (2015). Priority areas of social and economic land-use efficiency increasing [Prioritytetni napriamy pidvyshchennia sotsialno-ekonomichnoi efektyvnosti zemlekorystuvannia]. Socio-Economic Problems and the State [online]. 13 (2), p. 192-200. [Accessed November 30, 2015]. Available from: <<http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2015/15kyoeez.pdf>>

Використана література

1. Кустова О. Розпоряджатися землею маємо адекватно / О. Кустова, С. Осипчук // Землевпоряд. вісник. – 2007. – № 2. – С. 29-31.
2. Другак В. Концепція створення системи еколого-економічного регулювання розвитку землекористування в Україні / В. Другак // Землевпоряд. вісник. – 2010. – № 10. – С. 25-37.
3. Головатюк М.С. Охорона земель в умовах трансформації земельних відносин / М.С. Головатюк // Землевпоряд. вісник. – 2005. – № 3. – С. 4-7.
4. Борисова В.А. Еколого-економічні аспекти підприємницької діяльності / В.А. Борисова. – Суми: Довкілля, 2003. 210 с.
5. Социально-экономический потенциал устойчивого развития: учебник / [под ред. проф. Л.Г.Мельника (Украина) и проф. Л.Хенса (Бельгия)]. Сумы: Университет. кн., 2007. – 1120 с.
6. Балаж Н.Й. сталий розвиток як концептуальна основа екологізації сільськогосподарського землекористування в Україні / Н.Й. Балаж // Землевпоряд. вісник. – 2005. – № 3. – С. 26-31.
7. Трансформація земельних відносин до ринкових умов: Матеріали Одинадцятих річних зб. Всеукр. конгр. вчених економістів-аграрників 26-27 лютого 2009 р. / [за ред. П.Т. Саблука, М.М. Солов'яненко, М.П. Снопка, О.В. Ходаківської, А.М. Москаленка]. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2009. – 116 с.
8. Добряк Д.С. Проблеми екологізації землекористування / Д.С. Добряк, О.С. Осипчук, С.П. Погурельський // Землевпорядкування та кадастр. – 2001. – № 2. – С. 31-36.
9. Добряк Д.С. Еколого-економічні принципи землевпорядкування в умовах радіаційного забруднення довкілля / Д.С. Добряк, С.П. Погурельський // Вісник Харк. держ. аграр. ун-ту. Сер. «Економіка АПК і природокористування». – 1999. – № 5. – С. 27-31.
10. Сохнич А.Я. Екологізація землекористування / А.Я. Сохнич, Л.М. Тібілова // Землевпоряд. вісник. – 2005. – № 2. – С. 19-23.
11. Данилишин Б.М. Природно-ресурсна сфера України: проблеми сталого розвитку та трансформацій / Б.М. Данилишин. – К.: Нічлава, 2006. 704 с.
12. Федоров М.М. Земельна реформа і розвиток ринкових земельних відносин / М.М. Федоров // Економіка АПК. – 2011. – № 7. – С. 55-60.
13. Ходаківська О.В. Екологізація Сільськогосподарських земель: сучасний вимір та перспективи розвитку / О.В. Ходаківська // Економіка АПК. – 2011 – № 10. С. 28-36.
14. Саблук П.Т. Екологізація агропромислового виробництва – визначальна складова сучасної аграрної політики / П.Т. Саблук, О.В. Ходаківська // Перспективи екологізації аграрного виробництва в Україні: зб. наук. Праць / [за заг. Ред. Ю.О. Лупенка, О.В. Ходаківської]. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2012. – 182 с.
15. Богіра М.С. Землекористування в ринкових умовах: еколого-економічний аспект: монографія / М.С. Богіра. – Львів: Львів. нац. аграрн. Ун-т, 2008. – 225 с.
16. Будзяк В.М. Формування ринку земель сільськогосподарського призначення / В.М. Будзяк // Економіка АПК. – 2008. – № 8. – С. 118-122.
17. Федоров М.М. Методологічні та методичні засади удосконалення нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення: наукова доповідь на засіданні відділення аграрної економіки і земельних відносин 26 червня 2009 р. / М.М. Федоров. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2009. – 31 с.
18. Зерновые культуры (выращивание, уборка, доработка и использование) / Д. Шпаар [и др.]; [под общей ред. Д. Шпаара]. – М.: ИДООО «DVL АГРОДЕЛО», 2008 – 656 с.
19. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: наказ Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р. № 318 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.buhgalter911.com/Res/PSB016.aspx>.

References

1. Kustova O., Osypchuk S. Have adequately dispose of land [Rozporiadzhatysia zemleiu maiemo adekvatno]. *Zemlevporiad. visnyk = Bulletin surveyor*, 2007, Vol. 2, pp. 29-31.
2. Druhak V. The concept of ecological systems and economic regulation of land use in Ukraine [Kontseptsiiia stvorennia systemy ekoloho-ekonomichnoho rehuliuвання rozvytku zemlekorystuvannia v Ukraini]. *Zemlevporiad. visnyk = Bulletin surveyor*, 2010, Vol. 10, pp. 25-37.
3. Holovatiuk M.S. Land protection in terms of transformation of land relations [Okhorona zemel v umovakh transformatsii zemelnykh vidnosyn]. *Zemlevporiad. visnyk = Bulletin surveyor*, 2005, No. 3, pp. 4-7.

4. Borysova V.A. Ecological and economic aspects of entrepreneurship [Ekoloho-ekonomichni aspekty pidpriemnytskoi diialnosti]. Sumy, Dovkillia, 2003, p. 210.
5. The socio-economic potential of sustainable development: the textbook [Social'no-jekonomicheskij potencial ustojchivogo razvitija: uchebnik]. Ed. prof. L.G.Melnik, prof. L.Hens (Bel'gija), Sumy, University Book, 2007, p. 1120.
6. Balazh N.Y. Sustainable development as a conceptual framework greening of agricultural land in Ukraine [Stalyi rozvytok yak kontseptualna osnova ekolohizatsii silskohospodarskoho zemlekorystuvannia v Ukraini]. Zemlevporiad. visnyk = Bulletin surveyor, 2005, Vol. 3, pp. 26-31.
7. The transformation of land relations to market conditions [Transformatsiia zemelnykh vidnosyn do rynkovykh umov: Materialy Odnadtsiatykh richnykh zb. Vseukr. konhr. vchenykh ekonomistiv-ahrarynkiv 26-27 liutoho 2009 r.]. Ed. P.T. Sabluk, M.M. Solovianenko, M.P. Snopko, O.V. Khodakivska, A.M. Moskalenko, Kyiv, NNTs «IAE», 2009, p. 116.
8. Dobriak D.S., Osypchuk O.S., Pohurelskyi S.P. Problems greening land [Problemy ekolohizatsii zemlekorystuvannia]. Zemlevporiadkuvannia ta kadastr = Land management and cadastre, 2001, Vol. 2, pp. 31-36.
9. Dobriak D.S., Pohurelskyi S.P. [Ekoloho-ekonomichni pryntsyipy zemlevporiadkuvannia v umovakh radiatsiinoho zabrudnennia dovkillia]. Visnyk Khark. derzh. ahrar. un-tts. Ser. «Ekonomika APK i pryrodokorystuvannia» = Bulletin of Kharkiv State Agrarian University. The series "Economics and Environmental APC", 1999, Vol. 5, pp. 27-31.
10. Sokhnych A.Ya., Tibilova L.M. Greening Land Use [Ekolohizatsiia zemlekorystuvannia]. Zemlevporiad. visnyk = Bulletin surveyor, 2005, No. 2, pp. 19-23.
11. Danylyshyn B.M. Natural-resource sector of Ukraine: problems of sustainable development and transformation [Pryrodno-resursna sfera Ukrainy: problemy staloho rozvytku ta transformatsii]. Kyiv, Nichlava, 2006, p. 704.
12. Fedorov M.M. Land reform and development of land market relations [Zemelna reforma i rozvytok rynkovykh zemelnykh vidnosyn]. Ekonomika APK = Economy AIC, 2011No. 7, pp. 55-60.
13. Khodakivska O.V. Greening Agricultural land: current measurement and prospects of development [Ekolohizatsiia Silskohospodarskykh zemel: suchasnyi vymir ta perspektyvy rozvytku]. Ekonomika APK = Economy AIC, 2011, No. 10, pp. 28-36.
14. Sabluk P.T., Khodakivska O.V. [Ekolohizatsiia ahropromysloвого vyrobnytstva – vyznachalna skladova suchasnoi ahrarnoi polityky]. Prospects greening of agriculture in Ukraine, Kyiv, NNTs «IAE», 2012, p. 182.
15. Bohira M.S. Land use in market conditions, environmental and economic aspect [Zemlekorystuvannia v rynkovykh umovakh: ekoloho-ekonomichni aspekt: monohrafiia]. Lviv, LNAU, 2008, p. 225.
16. Budziak V.M. Formation of the agricultural land market [Formuvannia rynku zemel silskohospodarskoho pryznachennia]. Ekonomika APK = Economy AIC, 2008, No. 8, pp. 118-122.
17. Fedorov M.M. Methodological and methodical bases of improvement of normative monetary value of agricultural land: scientific report at the department of Agricultural Economics and Land Relations June 26, 2009 [Metodolohichni ta metodychni zasady udoskonalennia normatyvnoi hroshovoi otsinky zemel silskohospodarskoho pryznachennia: naukova dopovid na zasidanni viddilennia ahrarnoi ekonomiky i zemelnykh vidnosyn 26 chervnia 2009 r.]. Kyiv, NNTs «IAE», 2009, p. 31.
18. Shpaar D. Cereals (growing, harvesting, completion and use) [Zernovye kul'turi (vyrashhivanie, uborka, dorabotka i ispol'zovanie)]. Moscow, IDOO «DVL AGRODELO», 2008, p. 656.
19. Regulations (standard) accounting 16 "costs": the order of the Ministry of Finance of Ukraine of 31 December 1999 r. #318 [Polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku 16 «Vytraty»: nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 31 hrudnia 1999 r. # 318], available at: <http://www.buhgalter911.com/Res/PSB016.aspx>.

© 2015 Socio-Economic Problems and the State. All rights reserved.

This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license.

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format Adapt — remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially.

The licensor cannot revoke these freedoms as long as you follow the license terms.

Under the following terms:

Attribution — You must give appropriate credit, provide a link to the license, and indicate if changes were made.

You may do so in any reasonable manner, but not in any way that suggests the licensor endorses you or your use.

No additional restrictions

You may not apply legal terms or technological measures that legally restrict others from doing anything the license permits.

Socio-Economic Problems and the State (ISSN: 2223-3822) is published by Academy of Social Management (ASM) and Ternopil Ivan Pul'uj National Technical University (TNTU), Ukraine, Europe.

Publishing with SEPS ensures:

- Immediate, universal access to your article on publication
- High visibility and discoverability via the SEPS website
- Rapid publication
- Guaranteed legacy preservation of your article
- Discounts and waivers for authors in developing regions

Submit your manuscript to a SEPS journal at <http://sepd.tntu.edu.ua>

